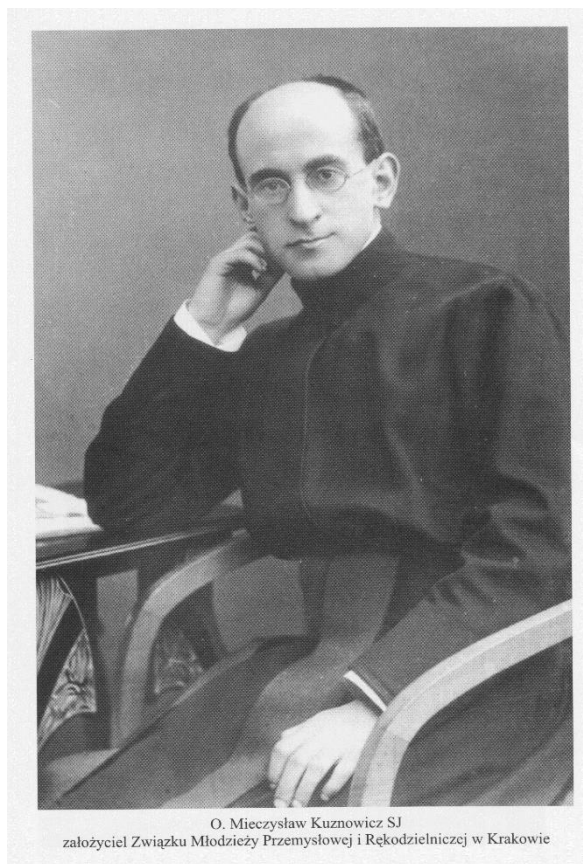

Ks. Mieczysław Kuznowicz SJ – dzieciństwo i edukacja szkolna

Mieczysław Józef Kuznowicz urodził się w dniu 15 stycznia 1874 roku w Licheniu koło Konina na Kujawach. Jego rodzicami byli Wincenty i Józefa z Rachubińskich. Niewiele mamy informacji o samym dzieciństwie Kuznowicza. Wiadomo jedynie, że rodzina Kuznowiczów w 1880 roku przeprowadziła się do Częstochowy i prowadziła tam cukiernię. Wiadomo też, że dwa lata później w 1882 roku Mieczysławowi Kuznowiczowi zmarła matka. Na pobyt Mieczysława Kuznowicza w Częstochowie przypadają lata jego nauki szkolnej. Następnie kontynuuje naukę w jezuickim gimnazjum w Chyrowie¹, co umożliwiło mu też zapoznanie się z działalnością jezuitów.

---

¹ Gimnazjum jezuickie w Chyrowie (przeniesione z Tarnopola) powstało z inicjatywy ks. Mariana Morawskiego, rektora gimnazjum i konwiktu tarnopolskiego. Budową i wyposażeniem zajął się ówczesny prowincjał, ks. Henryk Jackowski, który oparł organizację zakładu na wzorach niemieckich, francuskich i angielskich. Konwikt został otwarty 15 IX 1886 roku z liczbą 130 uczniów. Pracą wychowawczo-naukową zarządzał rektor konwikt, nauką kierował podlegający rektorowi dyrektor, a prefekt generalny odpowiadał za dyscyplinę w internacie. Jednym z celów konwikt w Chyrowie było umożliwienie młodzieży polskiej z zaboru rosyjskiego pobierania nauki w polskiej szkole w warunkach wolnej nauki, nie skrepowanej metodami rusyfikacyjnymi. Zarówno okazały i nowoczesny budynek konwikt, bogate wyposażenie bibliotek, muzeum przyrodnicze, sala rysunkowa, pracownia fizyczna i chemiczna, jak również wysoki poziom nauczania służyły realizacji kształcenia i wychowania chłopców oraz przyczyniały się do wszechstronnego przygotowania ich do studiów i dalszej pracy we wszystkich dziedzinach życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego kraju. Zob. E. Kula, M. Pękowska, Gimnazjum chyrowskie i jego wychowankowie, [w:] Galicja i jej dziedzictwo, tom 3, Nauka i oświata, pod red.

Formacja zakonna

Po ukończeniu nauki w gimnazjum chyrowskim Mieczysław Kuznowicz podejmuje decyzję wstąpienia do zakonu Towarzystwa Jezusowego². Dnia 29 kwietnia 1893 roku rozpoczął nowicjat zakonny³ w Starej Wsi⁴ koło Brzozowa, na terenie obecnego województwa

---

A. Meissnera, J. Wyrozumskiego, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 1995, s. 199-209; por. także: Ks. J. Niemiec, Zakład naukowo-wychowawczy ojców jezuitów w Chyrowie 1886-1939, Rzeszów-Kraków 1998.

² Towarzystwo Jezusowe (skrót TJ, lub z języka łacińskiego SJ - Societas Jesu), zakon jezuitów założony przez Ignacego z Loyoli (zob. H. Fros, Ignacy Loyola, [w:] Encyklopedia Katolicka, tom VI, pod red. J. Walkusza, Lublin 1993, s. 1444-1447; także: C. de Dalmas SJ, Człowiek, który widział wszystko. Ignacy Loyola życie i dzieło, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Kraków 1989) oraz grupę studentów paryskich różnych narodowości, został zatwierdzony przez papieża Pawła III bullą „Regimini militantis Ecclesiae” z dnia 27 IX 1540 roku. W początkowym okresie zakon pełnił między innymi następujące zadania: katechizacja, kazania, dyskusje z protestantami, udzielanie rekolekcji, pisanie książek religijnych i naukowych, misje ludowe i misje wśród pogan, duszpasterstwo więźniów i żołnierzy. Z czasem podjęto pracę wychowawczą w zakładanych kolegiach, szkołach. Do Polski jezuita zostali sprowadzeni w 1564 roku przez kardynała Stanisława Hozjusza, który ufundował im pierwsze kolegium w Braniewie. Papież Klemens XIV, ulegając naciskom ze strony dworów burbońskich, podpisał 21 lipca 1773 roku breve „Dominus ac Redemptor”, którym rozwiązywał zakon jezuitów na całym świecie. W Polsce ogłoszono je dopiero w listopadzie w Prusach w 1780 roku. Na terenach imperium rosyjskiego Katarzyna II zabroniła publikacji papieskiego breve. Sytuacja ta pozwoliła pozostać jezuitom w kilku kolegiach na Białorusi. Papież Pius VII dnia 7 VIII 1814 roku przywrócił Towarzystwo Jezusowe na całym świecie. Zob. Jezuita, [w:] Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, Warszawa 1965, tom 5, s. 283-284; także: Jezuita, [w:] Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, tom 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 176; Jezuita a kultura polska. Materiały sympozjum z okazji Jubileuszu 500-lecia urodzin Ignacego Loyoli (1491-1991) i 450-lecia powstania Towarzystwa Jezusowego (1540-1990) Kraków, 15-17 lutego 1991 r., pod red. L. Grzebienia SJ i S. Obirka SJ, Wyd. WAM, Kraków 1993; Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce, wyb. art. J. Paszenda SJ, Wydawnictwo WAM, Księża Jezuita, Kraków 1994, s. 6-8; L. Grzebień, Jezuita, Wydawnictwo WAM, Księża Jezuita, Kraków 1999.

³ Kandydat zgłaszający się do zakonu jezuitów odbywał najpierw dwuletni nowicjat. Po dwóch latach i uzyskaniu zezwolenia od przełożonych składał pierwsze śluby zakonne. Następnie udawał się do kolegium, w którym uzupełniał humaniora (odpowiednik obecnego liceum) i przygotowywał się równocześnie do pracy nauczycielskiej. Dwa razy w roku miał tak zwaną akademię, czyli wykład wobec licznego audytorium. Kolejnym etapem w formacji jezuitów były trzyletnie studia filozoficzne. Co miesiąc kleryk brał udział w publicznej dyskusji polegającej na bronienu, albo atakowaniu postawionej tezy. Po zdaniu egzaminu z filozofii rozpoczynał pracę nauczycielską. Zasadniczo uczył w klasie najniższej, którą prowadził aż do retoryki. Oczywiście bywały wyjątki. Czasem uczył dwa, trzy lata w jednej klasie. Niekiedy zaczynał od trzeciej bądź czwartej klasy. Było to podyktowane kadrami profesorską podległą do dyspozycji prowincjała (przełożonego). Nauczyciel danej klasy był odpowiedzialny za całość nauczania, niekiedy uczył sam wszystkich przedmiotów. Zazwyczaj nie uczył dłużej niż trzy do siedmiu lat. Zdarzały się niejednokrotnie wyjątki, kiedy młody jezuita wracał do szkoły po ukończeniu teologii, względnie zaczynał pracę w szkole dopiero po święceniach kapłańskich. Kleryk jezuicki po kilku latach pracy w szkole przechodził na trwające cztery lata studia teologii. Następnie wracał do szkoły, albo podejmował inne prace: kaznodziejstwo, duszpasterstwo, wykłady z filozofii lub teologii. Po kilkuletniej pracy jezuita udawał się na tak zwaną trzecią probację. Celem jej było przez jeden rok pogłębić znajomość prawa zakonnego oraz odnowić ducha ascezy i gorliwości w podejmowaniu zleconych zadań. Zob. Ks. J. Preisner TJ, [w:] Jezuita w Nowym Sączu, opr. ks. B. Natoński TJ, Kraków 1982, s. 45-46.

⁴ Do Starej Wsi pierwsi jezuita wypędzeni z Białorusi przybyli w roku 1821 w wigilię Bożego Narodzenia, za zgodą cesarza Franciszka I. Dzięki staraniom biskupa przemyskiego (1786-1829), Antoniego Gołaszewskiego herbu Kościeszka, otrzymali jezuita popaulińskie zabudowania klasztorne. W 1822 roku został otworzony tu pierwszy nowicjat po kasacie zakonu (1773) i jego przywróceniu (1814). Zob. S. Dydek, Stara Wieś. Z dziejów wsi i sanktuarium, Brzozów 1996, s. 68-79.

podkarpackiego. Kłopoty zdrowotne oraz średnie zdolności utrudniały Kuznowiczowi systematyczne pobieranie nauki oraz wywiązywanie się z zajęć i obowiązków przypadających na okres formacji młodego zakonnika. Po przejściu próby i okresu niepewności Kuznowicz doczekał się decyzji przełożonych o możliwości złożenia ślubów zakonnych w dniu 2 czerwca 1895 roku, na ręce księdza rektora Michała Andrzejczaka. Tego samego roku 18 listopada otrzymał tak zwane niższe święcenia. Następnie mógł podjąć przerwana naukę retoryki, którą ukończył z wynikiem zadawalającym w dniu 25 czerwca 1898 roku.

Jesienią 1898 roku Kuznowicz rozpoczął kolejny etap w formacji zakonnej, którym były studia filozoficzne w Nowym Sączu⁵. Z powodu choroby, na polecenie przełożonych, musiał przerwać studia i wyjechał w dniu 18 lutego 1899 roku do Chyrowa. W dniu 30 kwietnia 1899 roku władze zakonne pozwoliły mu powrócić do Nowego Sącza i kontynuować studia. Rozpoczął je jesienią 1899 roku. Z powodu negatywnych wyników ponownie wysłano go do Chyrowa w dniu 16 lipca 1901 roku. Wykonywał tam prace porządkowe oraz opiekował się chorymi i był też prefektem młodzieży konwiktowej (1902/03).

W dniu 18 lipca 1903 roku Mieczysław Kuznowicz opuścił Chyrów i został wysłany na studia teologiczne do Krakowa⁶. Z pobytem w Krakowie i studium teologii łączy się kolejna

---

⁵ Jezuici przybyli do Nowego Sącza po pożarze (2 maja 1831 roku) kościoła i kolegium w Tyńcu i po tymczasowym pobycie u benedyktynek w Staniątkach oraz u ojców reformatów we Wieliczce. W dniu 10 lutego 1832 roku gubernium austriackie przekazało jezuitom zespół zabudowań, który obejmował klasztor ponorbertański (zakon Premonstratensów) i opatówkę, czyli dom, w którym niegdyś mieszkał opat norbertanów (Norbertanie zostali usunięci dekretem cesarza Józefa II z dnia 4 lipca 1784 roku), oraz kościół Świętego Ducha. W kolegium mieściło się z przerwami studium filozoficzne (od 1895 r.) i teologiczne (od 1832 r.) przygotowujące do święceń kapłańskich kleryków jezuickich. W latach 1838 do 1848 jezuita prowadzili również gimnazjum dla młodzieży świeckiej. Po drugiej wojnie światowej do likwidacji przez władze państwowe w 1952 r. działało Małe Seminarium. Warto jeszcze zaznaczyć fakt powstania w Nowym Sączu drugiej placówki jezuitów i prowadzenia pracy duszpasterskiej (od 1903 roku) przy kościele (wybudowanym w latach 1897-1899) św. Elżbiety (przez miejscową ludność nazywanym kościołem „kolejowym”). Kościół powstał między innymi dzięki staraniom miejscowych władz kolejowych oraz rozbudowaniu w mieście warsztatów naprawy taboru kolejowego, co było podyktowane rozwojem kolei żelaznej w zaborze austriackim. Zob. Jezuici w Nowym Sączu, dz. cyt., s. 1-56; także: Sprawozdanie z obchodu uroczystości 150 lat pobytu i działalności ojców jezuitów w Nowym Sączu (1832-1982), pr. zb. (brak nazwiska redaktora), Nowy Sącz-Kraków 1982; T. Aleksander, Życie społeczne i przemiany kulturalne Nowego Sącza w latach 1870-1990, Oficyna Literacka, Kraków 1993, s. 30-31.

⁶ Po przybyciu pierwszych jezuitów na teren Polski do Braniewa w 1564 r. rozpoczęto zakładanie kolejnych rezydencji. W Krakowie w 1583 r. powstał dom zakonne przy kościele św. Barbary (Mały Rynek). Z kolei król Zygmunt III podjął się dnia 17.10.1595 r. fundacji domu przy ul. Grodzkiej i rozpoczęto także budowę kościoła świętych Apostołów Piotra i Pawła (kamień węgielny położono dnia 23.06.1597 r.). Przy obecnym Placu Szczepańskim znajdował się do kasaty zakonu nowicjat przeniesiony w czerwcu 1586 r. z Braniewa. Po odwołaniu kasaty jezuita ponownie przybyli do Krakowa w 1867 r. i w kamienicy przy klasztorze kanoników regularnych (ul. Bożego Ciała) otwarto „Seminarium krakowskie”, czyli studia filozoficzne i teologiczne dla jezuitów. W roku następnym zakupiono posiadłość przy ul. Kopernika otwierając w istniejących budynkach kolegium. Natomiast od 1909 r. rozpoczęto budowę kościoła (od 1960 r. posiada tytuł bazyliki mniejszej) Najświętszego Serca Pana Jezusa. Dodajmy jeszcze, że w kolegium przy ul. Kopernika studia teologiczne dla kleryków jezuickich odbywały się w latach 1867 do 1952 z przerwą podczas I oraz II wojny światowej, a studia filozoficzne w latach 1867-1868, 1913-1914, 1926-1939 i od roku 1946 aż do chwili obecnej. Rok 1999 był przełomowym dla Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego (prawa kościelne od 1932 r.), gdyż po 10 latach od otwarcia studiów dla

przerwa w studiach Kuznowicza. Trwała ona od dnia 19 lipca do 7 grudnia 1904 roku. W tym czasie w kolegium, czyli domu zakonnym w Krakowie, gdzie przebywała młodzież zakonna, Kuznowicz sprawował funkcję tak zwanego subministra, pomocnika ministra, którego obowiązkiem jest troska o zabezpieczanie potrzeb materialnych zakonników wraz zarządzaniem finansami. W tym czasie Kuznowicz pomagał dorywczo i charytatywnie także terminatorom z tak zwanej „Opieki św. Stanisława Kostki nad Młodzieżą Terminatorską” między innymi w przygotowaniu „Jasełek”. Studia teologiczne ukończył Mieczysław Kuznowicz na początku 1906 roku. Informacja o dopuszczeniu go do święceń kapłańskich została ogłoszona dnia 7 lutego; święcenia diakonatu otrzymał w dniu 1 kwietnia, a dnia 14 kwietnia 1906 roku w Wielką Sobotę przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa Anatola Nowaka w kościele Najświętszej Marii Panny w Krakowie. W dniu następnym w święta Wielkanocne w tym samym kościele odprawił Mszę świętą prymicyjną. Następnie wyjechał do rodzinnego Gródzca, aby celebrować tam pierwszą Mszę świętą dnia 23 kwietnia 1906 roku.

Inicjatywy wychowawcze

Fakt otrzymania święceń kapłańskich z jednej strony zamykał trudny dla Mieczysława Kuznowicza etap własnego kształcenia, z drugiej zaś otwierał przed nim większe możliwości podejmowania, zgodnie z posiadanymi zdolnościami, zadań wychowawczych. Szczegółne zainteresowanie budziła u Kuznowicza młodzież pozbawiona wszelkich praw socjalno-bytowych podejmująca pracę w przemyśle, rękodzielnictwie i handlu. Jak to sam określał często „pokrzywdzona przez życie”.

Mieczysław Kuznowicz, na polecenie ówczesnego przełożonego – Prowincjała Włodzimierza Ledóchowskiego – przejął, z dniem 26 kwietnia 1906 roku, po ojcu Janie

---

osób świeckich Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego przy Stolicy Apostolskiej zatwierdziła jezuicką uczelnię o nazwie Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” z Wydziałem Filozoficznym, a od roku 2000 z Wydziałem Pedagogicznym. Uczelnia została również uznana przez polskie władze państwowe (zob. Informator Akademicki 2001/2002, Kraków 2001, s. 3-4). Informacje o działalności i rezydencjach jezuitów w Krakowie uzupełnijmy jeszcze informacją o prężnie działającym Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy od 1872 r. oraz istniejącym od roku 1881 domem zakonnym i parafią (od 1950 r.) pod wezwaniem Chrystusa Króla w Przegorzałach. Natomiast dzieło powstałe przy ul. Skarbowej omawiamy w niniejszej książce. Zob. L. Kontkowski SJ, *Jezuicki kościół Serca Pana Jezusa w Krakowie*, Kraków 1994; także: L. Grzebień SJ, *Wydział Teologiczny „Bobolanum”*. Od Połocka do Warszawy, „Bobolanum” Rocznik 1, 1990, s. 7-24; także: J. Paszenda SJ, *Kościół św. Barbary w Krakowie z domem zakonnym księży jezuitów*, Kraków 1985; tenże: *Cztery wieki jezuitów w Krakowie*, [w:] *Studia z historii jezuitów*, red. publikacji ks. S. Nawrocki TJ, Kraków 1983, s. 135-172; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, dz. cyt., s. 318-326.

Assmanie „Opiekę św. Stanisława Kostki nad Młodzieżą Terminatorską” w Krakowie, której założycielem był jezuita Błażej Szydłowski⁷ oraz kolejni opiekunowie⁸. Kontynuując powierzone sobie zadanie sprawowania opieki i wychowania młodzieży kolejne lata Kuznowicz poświęcił wyteżonej pracy na rzecz przekształcenia „Opieki św. Stanisława Kostki nad Młodzieżą Terminatorską” w **Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej**. Jedynie w roku 1908/1909 na krótko odszedł od tej pracy, ponieważ uczestniczył w ostatnim etapie formacji zakonnej tak zwanej Trzeciej Probacji w Tarnopolu. Natomiast w celu lepszego zapoznania się z metodami pracy w organizacjach młodzieżowych wyjechał w latach 1910-1911 za granicę do Austrii, Czech, Niemiec, Belgii, Holandii.

Prezentując sylwetkę Mieczysława Kuznowicza należy podkreślić, że posiadał niezwykle talent przekonywania i zdobywania sobie ludzi. Przy ich pomocy był w stanie zapewnić młodzieży, którą się opiekował, nie tylko wsparcie i opiekę duchową, ale także materialną. Umożliwiał też młodzieży osiągnięcie odpowiedniego wykształcenia oraz zdobywanie zawodu. Starał się również zabezpieczyć jej należyte, stosowne dla niej miejsce w społeczeństwie. W postępowaniu z młodzieżą okazywał się znakomitym znawcą psychiki. Do każdego starał się podchodzić indywidualnie. Razem z chłopcami szukał ich drogi życiowej. Często zachęcał do wyteżonej i wytrwałej nauki oraz pracy. Podkreślał, że największym szczęściem człowieka jest okazywanie dobra i miłości innym, a nade wszystko odnoszenie wszystkiego do Boga. Wszystko to, jak pisze Tadeusz Dalewski, sprawiało, że „zdobył serca młodzieży”⁹.

---

⁷ W dniu 14 kwietnia 1925 r. odbyło się spotkanie z O. Błażem Szydłowskim z członkami Związku. W przemówieniu powitalnym Kasper Binczycki, wychowanek „Opieki”, zaznaczył, że O. Szydłowski jest jednym z pierwszych, którzy podjęli pracę wychowawczą z młodzieżą rękodzielniczą. Dodał, że O. Szydłowski po założeniu Związku terminatorów we Lwowie przeniesiony do Krakowa założył tzw. Opiekę nad terminatorami dając w ten sposób początek organizacji prowadzonej przez M. Kuznowicza (zob. Wieczorek z okazji pobytu O. Błażeja Szydłowskiego TJ (bez autora), „Przegląd Miesięczny Działalności Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie” I (1925)4, s. 5-6). Ponadto O. B. Szydłowski w latach 1931-1935 był przełożonym (superiorem) wspólnoty zakonnej zorganizowanej na terenie wybudowanego domu związkowego M. Kuznowicza (zob. Encyklopedia wiedzy o jezuitach, dz. cyt., s. 670).

⁸ Kolejnymi jej opiekunami byli: Stefan Bratkowski (1897-1898), Józef Hrubant (1899), Apoloniusz Kraupa (1900), Franciszek Mollo (1900-1903) S. Machowski (1904), Jan Assman (1904-1906). Po przekształceniu „Opieki” w organizację prawną prezesem honorowym został S. Bratkowski (zm. 1914), a prezesem rzeczywistym M. Kuznowicz. Zob. Sprawozdanie z działalności patronatu pod nazwą „Opieka św. Stanisława Kostki nad terminatorami” za czas od 2 września 1897 r. do 2 stycznia 1907 r., AP nr sygn. 1001, s. 63-64; także: T. Dalewski, Historia 30-to letniej działalności Towarzystwa Eucharystycznego im. Piusa X przy Związku Młodzieży Przemysł. i Rękodz. W Krakowie, [w:] Ks. M. J. Kuznowicz TJ, Wpływ Eucharystii na polską młodzież rękodzielniczą i przemysłową, Wydanie Jubileuszowe 1909-1939, dz. cyt., s. 38; Ks. Mieczysław Kuznowicz TJ i jego dzieło, dz. cyt., s. 3-5.

⁹ T. Dalewski, O. Kuznowicz przyjaciel młodzieży, Kraków 1947, s. 8.

M. Kuznowicz korzystał z każdej nadarzającej się okazji, aby uwrażliwiać społeczeństwo polskie na krzywdę i zaniedbania w wychowywaniu młodzieży. Udawało mu się angażowanie różnych warstw społecznych w niesienie pomocy młodym. W tych sprawach przemawiał z mównicy sejmowej, pisał i wydawał broszury, artykuły, wygłaszał audycje radiowe i referaty¹⁰ oraz podtrzymywał liczne osobiste kontakty¹¹. Zebrane przy tych okazjach ofiary pieniężne oraz utworzone fundacje umożliwiły z biegiem lat powstanie gospodarczych instytucji społecznych. Za tę pracę społeczno-wychowawczą dekretem prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Stanisława Wojciechowskiego, z dnia 2 maja 1923 roku, został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski¹².

Działalność wychowawczą prowadził M. Kuznowicz do momentu wybuchu drugiej wojny światowej. Został przez Niemców aresztowany i osadzony w więzieniu na Montelupich, gdzie przebywał od dnia 14 do 24 października 1939 roku. Po zwolnieniu, w latach 1940-1941 ukrywał się w Długim koło Jedlicza, następnie w Bieźdzedzy (do 1943 r.), a później (1943-1945) Czarnym Potoku, w okolicach Nowego Sącza i Starego Sącza oraz Limanowej. Mieczysław Józef Kuznowicz zmarł w dniu 26 marca 1945 roku w Czarnym Potoku. Pochowano go na cmentarzu w Nowym Sączu. W 1963 roku staraniem wychowanków jego doczesne szczątki przeniesiono i złożono na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Ks. Janusz Mółka SJ

---

¹⁰ Kuznowicz podczas zorganizowanego przez Stowarzyszenie Pomocy Przemysłowej cyklu odczytów na tematy gospodarcze i o samoobronie narodowej w sali Ratuszu w Nowym Sączu w dniu 5 grudnia 1913 r. wygłosił referat o opiece szkolnej i pozaszkolnej nad młodzieżą rękodzielniczą. Zob. T. Aleksander, *Życie społeczne i przemiany kulturalne Nowego Sącza w latach 1870-1990*, dz. cyt., s. 140.

¹¹ Byli nimi między innymi: Kazimierz Nitsch, językoznawca, Władysław Szafer, twórca Tatrzańskiego Parku Narodowego, Konstanty Grzybowski, Zygmunt Nowakowski, Karol Hubert Rostworowski, Ludwik Hieronim Morstin, Karol Bunsch oraz ludzie teatru, jak na przykład Juliusz Osterwa, Władysław Woźniak, Konstanty Krumłowski. Zob. F. Ratkowski, *Teatr przy Skarbowej. Zaczęło się w sypialni „artystów”*, „Echo Krakowa” nr 99, 23 maja 1990 r.

¹² *Order Odrodzenia Polski. Trzechlecie pierwszej kapituły 1921-1924*, Prezydium Rady Ministrów, Warszawa 1926, s. 26. <https://kpbk.ukw.edu.pl/dlibra/plain-content?id=87843> (dostęp: 3.02.2021 r.).